

PAUER

Összeállította: Szőke Annamária

MTA Művészettörténeti Kutatóintézet
Budapest, 2005

Pauer

Összeállította: Szőke Annamária

Szerkesztette: Beke László, Szőke Annamária

A borítót és a könyvet tervezte: Czeizel Balázs, Lokodi Ákos és Szőke Annamária

Megjelent Pauer Gyula életműkiállítása alkalmából, Múcsarnok (2005. július 15 – 2005. augusztus 28), melynek a kiadáshoz nyújtott segítségét ezúton is köszönjük.

A könyv megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a művész

© Szövegek: Pauer Gyula és a szerzők

© Összeállítás: Szőke Annamária

© Fotók: Pauer Gyula, valamint az egyes felvételek készítői

MTA Művészettörténeti Kutatóintézet

Budapest, 2005

Felelős kiadó: Dr. Beke László igazgató

Nyomdai előkészítés: Arktisz Stúdió

Készült a Globe nyomdában

Felelős vezető: Csongrádi László

ISBN 963 7381 85 6

TARTALOM

Szerkesztői bevezető (B. L. – Sz. A.)

8 | Korai szobrok

Szóke Annamária: „Évekig tartott, míg kialakítottam a magam művészi világát.” Stíluskísérletek és nonfiguratív szobrok az ötvenes évek második felétől 1969-ig (2002)

8 | A Pszeudo

Beke László beszélgetése Pauer Gyulával a Pszeudóról 1970 novemberében

Beke László: A Pszeudo. Funkcióelemzés (1972–1976)

8 | Konceptuális művészet

Beke László: Konceptuális művek és szöveghasználat. Fotó, film, videó az 1970-es években

Beke László: „A mű = az elképzelés dokumentációja.” Pauer műgyűjtési akciója (1972)

„Pauer fotója.” Részlet Beke László és Erdély Miklós Egyenrangú interjújából (1978)

8 | Nagyatád 1978

Szóke Annamária: A Híres Nagyatádi Pszeudo Fa (A fa emlékműve)

Beke László, Galántai György és mások beszélgetése Pauer Gyulával a Tüntetőtábla-erdőről (1983)

Sasvári Edit: „Éljen a Tüntetőtábla erdő!” Dokumentumok a Tüntetőtábla-erdőhöz

Beke László: Opponensi vélemény, egyszersmind laudáció Pauer Gyula szobrászművész Széchenyi Akadémia-i székfoglaló kiállításán. Ernst Múzeum, Budapest, 1999. október 26.

Szóke Annamária: Maya – a világ első figurális pszeudo szobra

Szóke Annamária: „Színháziasított valóság.” Pszeudoelőadások, pathosformelek és a Maya, 1978–1981

Szóke Annamária: A Pszeudoelőadásokhoz és a „Zöld színpadhoz” kapcsolódó szövegekről, valamint Pauer „írásmű”-veiről általában

Sorsképek – sorsképletek. Gyetvai Ágnes beszélgetése Pauer Gyulával (1981)

8 | Szépségakció és szépségminták

Szóke Annamária: Szépségminták, héjplasztikák és fotószobrok, 1985–1995 (2002–2005)

Körner Éva: Az absztrakt és konkrét szobrász: Pauer Gyula (1987)

Hudra Klára: Szépségek levetett burkai (1987)

Kozma György: Pauer Gyula kiállítása a Francia Intézetben (1988)

Körner Éva: Emlékmű az állhatatlan eszménynek. Pauer Gyula: Szépségminták (1992)

8 | P. É. R. Y Puci

Szóke Annamária: P. É. R. Y Puci, 1986–1987

P. É. R. Y Puci: „Ki lehetek én...” (1987)

Hangkazetta-részlet lejegyzés. Lejegyezte G. F. (Őrtilos–Látóhegy, 1986)

Bereményi Géza Péry Puciról (1987)

Beke László: Péry Puci tájképei (1987)

Körner Éva: Beszélgetés egy mű-alkotással, arról, hogyan alkotta meg magát; hogyan választott témát, amelyben a festői önteremtést végrehajtotta (1987)

8 | A torinói lepel szobra

Boros Géza: A „leleplezett” lepel. Pauer Gyula: A torinói lepel szobra (1992)

Víz László: A torinói lepelről (1991)

St. Auby Tamás: Pauer: A torinói lepel szobra (1991)

Körner Éva: A torinói lepel szobra (1991)

8 | A kilencvenes és kétezres évek

Boros Géza: A *Tüntetőtábla-erdőtől* a vascipőig. Pauer Gyula köztéri művei, 1988–2005 (2002–2005)

Beke László: Variációk a Pseudóra, tárgy-ötletek, kisplasztikák a kilencvenes évekből

Szóke Annamária: Pseudofestmények és árnyékművek

8 | A Pseudo a színházban és filmben

Szóke Annamária: A Pseudo a színházban és filmben

„Pauer Gyula mondja.” Részlet Mihályi Gábor A Kaposvár-jelenség című könyvéből (1984)

Saad Katalin: A képzőművészet titkos jelenléte. Pauer Gyula színpadképeiről (1975)

Individuum és kollektíva. Csík István beszélgetése Pauer Gyulával (1978)

„Teljesen egyenrangú műfajnak érzem a színházat, a filmet, a szobrászatot és a festészetet.” Antal István beszélgetése Pauer Gyulával látvány-, díszlet- és jelmezterveiről, valamint filmszerepeiről (2002)

Színház- és filmrendezők Pauer Gyuláról: Kornis Mihály, Zsámbéki Gábor, Babarczy László, Ascher Tamás, Ács János, Gothár Péter, Fehér György. A beszélgetéseket készítette és lejegyezte Antal István (1997)

Fimrendezők Pauer Gyuláról: Tarr Béla és Pauer Gyula beszélgetése (2005)

Pauer Gyula monológja Tarr Béla *Kárhozat* című filmjéről (1988)

Beke László: Az *Őszi almanach*ról (1985)

Fimrendezők Pauer Gyuláról: Bereményi Géza (2004–2005)

Peternák Miklós: Pauer és a film (1991–2002)

8 | Pauer Gyula életelbeszélése. Leíró: Jakab Erika

8 | Pauer Gyula műveinek jegyzéke

8 | Adattár

Kiállítások jegyzéke

Színdarabok és filmek jegyzéke

Bibliográfia

Források jegyzéke

SZERKESZTŐI BEVEZETŐ

Az ezredfordulón Pauer Gyula a magyar művészet egyik legjelentősebb egyénisége. Hozzá fűződik a Pszeudo* elmélete és gyakorlata, szobrászi alaptevékenysége mellett kevés olyan művészeti ágat tudnánk említeni, melyben nem alkotott volna emlékezeteset, vagy ne lett volna kreatív köze. Bizonyítja mindezt a Műcsarnokban 2005-ben rendezett életműkiállítás, az ezt követő sajtó- és média-visszhang és egy jelentős állami díj is. Az ilyen művész megkülönböztetett bánásmódot érdemel a művészettörténész „szakma” oldaláról is. Kötetünk a művek csaknem teljességre törekvő bemutatása mellett egy szakdolgozatra és egy összegyűjtött forrásanyagra is támaszkodik (Szőke Annamária: Szjsz-jegyzék) és közli a Pauerről írott legfontosabb tanulmányokat, a vele folytatott, fontosabb beszélgetések, interjúk szövegeit. A rögzített és leírt beszélgetések közlését – forrásértékük mellett – azért is fontosnak tartottuk, mert a művésszel folytatott „konzultációk” mellett sok esetben ezek a jelentették egy-egy mű megértésének és értelmezésének a kiindulópontját. A közölt képanyag elsősorban dokumentatív, amellett, hogy igyekszik a legkorszerűbb reprodukációs technikát alkalmazni. A bibliográfia megközelítőleg teljes. A műtárgyjegyzék (oeuvre-katalógus) egyszersmind az életműkiállításnak is dokumentuma, de annál bővebb; csaknem minden tétele illusztrált.

A tudományos igényességgel összeállított kötet remélhetőleg méltón példázza az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet egyik alapvető célkitűzését: a kortárs művészet minél alaposabb dokumentálását,

forrásainak közzétételét, jelentős alkotónak bemutatását. Elmondhatjuk, hogy a Pauer-könyvvel egy több évtizedes folyamatos kutatómunka jutott el újabb állomáshoz. (Az egyik előző stációja a Fővárosi Önkormányzat szíves támogatása után is csak a következő eseményre futotta: *„Utolsó előtti munkafázis”. Könyv-lapbemutató. Pest Center Galéria, Budapest, 1997. dec. 15–1998. jan. 15.*, ahol a készülő könyvhöz összegyűjtött nyersanyag xeroxozott lapjai voltak láthatók.) Ugyanakkor tudjuk, hogy még ez a tekintélyes kiadvány sem zárhat le semmit, hiszen – amint mondani szokták – csak a további kutatások viszonylag megbízható kiindulópontját jelenti, és az életmű sem zárható le, remélhetőleg még hosszú évekig.

Itt szeretnénk köszönetet mondani azoknak, akiknek a neve közreműködőként nincs feltüntetve az impresszumban, mivel a munka egy korábbi fázisában voltak a segítségünkre: az egykori Seneca Kiadó szerkesztőjének, Kéry Piroskának, valamint Kadlicskó Tamásnak, aki a képek szkennelését támogatta. A műtárgyjegyzék elkészülésében részt vevőknek külön köszönetet mondunk az azt bevezető sorokban. Miként ott külön, itt a könyv egészének elkészülésében játszott ösztönző, támogató és sürgető „munkájáért” köszönet illeti Pauer Gyulát, akinek a végre kézbe vehető kötet remélhetőleg nagy örömet is fog okozni a sok évig tartó nem kevés bosszúság után.

Korábbi elképzelésünk az volt, hogy a könyv szakmai lektorálására Körner Éva művészettörténészt kérjük fel, aki Pauer barátja és műveinek nem csak értő, hanem beleérző értelmezője volt évtizede-

ken keresztül. Éva halála sajnos e terv valóra váltását nem tette lehetővé. Szeretnénk a kötetet kicsit az ő emlékének is ajánlani, és befejezésül az ő soraival zárni e rövid bevezetőt: „Pauer szüntelenül kérdező művész. Nem úgy, hogy szembe-sül a kérdésekkel és megadja rájuk a választ – nemhogy általános érvényű választ nem ad, de még a maga nevében, szubjektíve sem ad választ. Művészetének lényege, tárgya, válasza a kérdés, annak felismerése és tudomásul vétetése, hogy dolog és látszat egymással soha azonosulni nem tudó minőség, hogy az önmagában való tárgy, a végső igazság el nem érhető a látszatok végtelenül sorjázó és egymást átható burkai alatt. A művész csak azt teheti, hogy ráébreszt szemléletünk relativitására. Ez a feladatvállalás involválja Pauer művészi mozgékony-ságát, hogy nagyon sok oldalról, nagyon sok helyről provokálja az igazságot, neki minden műfajban mozognia kell, hogy minden dimenzióból közelítsen és szüntelenül bizonyítsa megismerésünk korlátolt lehetőségét. Pauer filozófus művész, de kérdéseit és állításait a művészet érzéki képeiben fogalmazza meg, ha verbálisan fogalmaz, akkor költő, de szobrász, festő, filmművész – filmnyelvi alkotó, színházi tervező és színész is –, hisz a képmás a legnagyobb titok; az ember meg van attól a képességtől fosztva, hogy saját arcát lássa – innen e tükör mágikus hatalma, itt kezdődik a megismerés lehetőségének legszemélyesebb gyötrelme.” (Új Művészet, 1991/9. 17.)

A szerkesztők

* a meglehetősen bonyolult jelentésűvé, sőt már-már „magánmitológiá”-vá vált ‘pszeudó’ (latin eredeti: ‘pseudo’) szót kötetünkben igyekeztünk a kialakult művészeti hagyományoknak megfelelően következetesen kétféle alakban használni: 1) főnévi értelemben ‘Pszeudo’, 2) melléknévként ‘pszeudo’, a jelzett szótól külön írva.